

Шкляр В.*

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЄС ТА РОСІЇ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Відносини між ЄС та Росією посідають важливе місце в системі міжнародних відносин. ЄС являється великим зовнішньоекономічним партнером Росії. Водночас проявляються принципові розбіжності сторін в політичній сфері, загострюється економічна конкуренція.

Не дивлячись на тривалий досвід двостороннього діалогу, взаємовідносини Росії та ЄС перебувають в стані невизначеності. Сторони ще не сформували стратегій відносин у всіх сферах. Існують тільки деякі спільні положення про відносини між ЄС та Росією. [1,8,9]

Загалом у відносинах між ЄС і Росією в сфері енергетики є дві концепції. Перша з них базується на винятково економічних міркуваннях і полягає у рівномірній енергетичній взаємозалежності двох сторін. Друга базується на геополітичних засадах: Росія має намір максимально використати свої резерви нафти й газу для здобуття значних політичних дивідендів. [2,10]

На сьогодні, єдиною чітко сформульованою тезою російської політики у відношенні до ЄС являється твердження: «Росія не прагне до членства в ЄС». Інтеграційні прагнення Росії будуть успішні лише тоді, коли Росія буде прагнути до спільної моделі демократії з ЄС, моделлю економічного розвитку, що, на мою думку, є нереальним.

На долю ЄС сьогодні припадає 48.6% зовнішньоторговельного обороту Росії. Росія знаходиться в доволі значній економічній залежності від ЄС. Але нафта і газ виступають в якості «подушки безпеки» для Росії, що забезпечує стабільні російські позиції у разі ускладнення політичних відносин. [1,8]

Європа так і не здобула реального важелю впливу на енергетичну політику Росії. Договір про енергетичну хартію Москва підписала, проте не ратифікувала, а тому не взяла на себе обов'язку виконувати положення договору. Але Росія не може принципово порушувати положення договору до тих пір, поки не зробить офіційну заяву про свідоме їх порушення. Проте, виходячи з цього, Росія не може вимагати виконання положень від тих країн, які цей договір ратифікували. [3]

Тому енергетичні стосунки з Росією, як зазначено вище, є однією з перешкод європейської енергетичної політики. Історично залежні від російських енергоносіїв країни Східної Європи боляче реагують на нові проекти транспортування нафти і газу до Європи.

Росія також прагне примусити транзитні країни передати їй контроль над транспортними мережами і використовує тактику покарання зменшенням поставок енергоресурсів «за погану поведінку», що реалізується щодо Білорусі та України. Це, в свою чергу, викликає занепокоєння у членів ЄС. Країни Східної Європи стають заручниками ситуації. [1,10]

Європа шукає нових шляхів для забезпечення своєї енергетичної безпеки. На сьогодні вже існує, можливо, найважливіший енергетичний проект в історії ЄС, трубопровід

* студент 2 курсу відділення «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Каменецький М.С.

«Набукко». Трубопровід відлучить ЄС від Москви, що й так забезпечує третину його імпорту. Буде, по-перше, створено великий маршрут для поставок неросійського газу і, що важливіше, розірвано хватку Росії за транзит зі сходу. Кремль, що не дивно, вважає «Набукко» незваним гостем і сприймає його як загрозу ще міцнішій хватці Росії за енергетику Європи. [4]

Існує ще один проект щодо забезпечення енергетичної безпеки Європи Nord Stream. Заступник федерального міністра закордонних справ Німеччини Гернот Ерлер відзначив: «Ми би хотіли гарантувати, щоб майбутні, наприклад російсько-білоруські чи російсько-українські, диспути не мали жодних негативних наслідків для споживачів у Європі. Отже, Nord Stream є дуже важливим внеском в енергетичну безпеку Європи». Країни Балтії і Польща активно виступають проти газопроводу Nord Stream і пропонують прокласти його по суходолу.[2,5]

Всі ці проекти для Росії можуть виявитися не такими вже й не вигідними. Гергард Шредер, колишній канцлер Німеччини, зараз отримує гроші від «Газпрому», у прем'єр-міністра Італії Сільвіо Берлусконі сформувалися дуже дружні стосунки з В.Путіним. Останнім часом зближуються відносини між Росією та Францією. У результаті, Франція, Німеччина та Італія більшою чи меншою мірою запровадили політику, яку в брюссельських штаб-квартирах ЄС називають «Росія передусім». Намагаючись не дратувати Кремль у найдражливіших для нього питаннях, ці три країни часто дистанціюються від колишніх радянських держав, які прагнуть наблизитися до Заходу, що є однією із стратегічних цілей РФ.[4]

Вступ в дію Лісабонського договору внесе свої корективи у відносини Росії та ЄС. З одного боку, сформується єдина європейська позиція, що вигідно для Європейської Співдружності як суб'єкта МВ, а з іншого – для Росії стане легше домовлятися з ЄС та формувати свою зовнішню політику.

Окреслені умови, яких повинна дотримуватися Росія для вступу у ВТО. Саме ЄС зробив значні поступки Росії.[1]

ЄС чітко усвідомлює значимість транспортного потенціалу Росії, прагне розширювати свою присутність на російських транзитних шляхах, особливо у повітряних.

Головна мета ЄС у безпековій сфері – сприяння розвитку ситуації, за якої забезпечення стабільності буде серед основних інтересів Росії. Захист прав людини і демократії, особливо на Балканах, а також питання Косово, заморожених конфліктів в Європі, питання Близького Сходу та інших міжнародних криз присутні в ході переговорів Росія-ЄС. [6,7]

Також Європейський Союз турбують тенденції щодо подальшого зростання односторонності дій Росії в зовнішній політиці і політиці безпеки. Глава МЗС Франції в ході візиту у Росію черговий раз підтвердив позицію ЄС – Європейський Союз засуджує всю діяльність, яка підвищує напругу в конфліктних регіонах та підтримує всі міжнародні ініціативи для вирішення заморожених конфліктів.[6,9]

Отже, ЄС дотримується наступних постулатів у відносинах з РФ: ЄС і Росія будуть завжди стратегічними партнерами, але не завжди з однаковими поглядами; ЄС повинен відноситись до Росії з повагою, оскільки вона є потужною світовою силою сьогодні; коли ЄС говорить з Росією, він повинен бути впевненим, що говорить з Росією, якою вона є, а не якою її хоче бачити ЄС. Європейський Союз розглядає Росію як стратегічного партнера і спрямовує дії на подальший розвиток двосторонніх відносин з нею, але головний виклик для ЄС - збільшення односторонності російських дій і рішень та залежність ЄС від російських енергоресурсів.

Література

1. «Европейская стратегия России: новый старт» - Журнал Россия в глобальной политике». № 2.
2. www.epravda.com.ua - «Зовнішня енергетична політика ЄС: висновки для України».: Віталій Мартинюк, аналітик УНЦПД
3. www.zaxid.net - The Wall Street Journal, 02.06.2009., Фредрік Еріксон [Fredrik Erixon - European Center for International Political Economy] Назва оригіналу: Russia Divides and Rules Europe Джерело: The Wall Street Journal, 02.06.2009
4. Видавництво Daily Telegraph - Едріан Бломфілд «Енергетична безпека ЄС у трубопроводі»
5. «Надежный газовый маршрут на долгие годы» Валерий Язев. Парламентская газета, N17, 27.03.2009
6. www.ea-ua - «Європейський Союз – Росія: на шляху до нової стратегічної угоди», Віталій Мартинюк.
7. Видавництво The Guardian – «Балканські витівки Путіна»
8. Тимофій Бордачев: НОВЫЙ СТРАТЕГИЧЕСКИЙ СОЮЗ: Россия и Европа перед вызовами XXI века: возможности «большой сделки»
9. «Нормативная сила» ЕС на мировой арене» - матеріали круглого столу 9 червня 2009 (Центр по співпраці з Францією, Посольство Франції в Російській Федерації, Центр комплексних європейських і міжнародних досліджень.
10. «Ціна питання» - газета «Коммерсантъ» № 178(3995) от 02.10.2008